

ВИДОВЕ СПОРТНИ ДИСЦИПЛИНИ, РЕКРЕАЦИЯ И КИНЕЗИТЕРАПИЯ, ИЗУЧАВАНИ И ПРАКТИКУВАНИ В СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ – ТРАДИЦИИ И СЪВРЕМЕННИ ПОДХОДИ

Лекцията съдържа три части:

1. Баскетбол и баскетбол 3Х3.
2. Кратка история на футболната игра.
3. Кратка история на футзала.
4. Същност, поява и развитие на спорта крикет.
5. Същност и характеристика на волейболната игра. Поява и развитие.

РАЗДЕЛ: БАСКЕТБОЛ И БАСКЕТБОЛ 3Х3

Съдържание

Част 1. Характеристика на баскетболната игра

Част 2. Основи на баскетболната подготовка за студенти от профилирани групи

Част 3. Кратка история за развитието на баскетбола в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ като учебна дисциплина.

Част 4. Баскетбол 3Х3

БАСКЕТБОЛ

Проф. Ирен Пелтекова, д-р

Характеристика на баскетболната игра

Наименованието на играта „баскетбол“ (*basketball*) е съчетание от английските думи *basket* (кошница) и *ball* (топка).

Баскетболът е колективна, емоционална и бърза игра с топка, при която съществуват много времеви ограничения.

Баскетболът е спорт, при който всеки отбор се стреми да преодолее съпротивата на противника и да постигне победа, чрез конкретни технико-тактически действия в нападение и защита. Може да се каже, че играта е ”ситуационен“ спорт, при който действията на играчите се извършват според игровите ситуации, които се случват по време на игра.

Двигателните действия в баскетбола има скоростно-силов характер и се проявяват в много голяма вариативност, в условия на компенсирана умора [3]. „При активни баскетболисти средната пулсова честота по време на тренировка варира между 130-160 удара в минута, а по време на състезание се отчитат 150-180 уд./мин, като при особено оспорвани и важни срещи достига до 200 уд./мин Разходът на енергия за баскетболна среща от 40 мин. е 900 kcal, а за денонощие 1700 kcal. Максималния кислороден дълг при натоварване е 17, 5 л/мин ((178 мл/мин/кг) и 14.3 л/мин (265 мл/мин/кг), като това потребление се увеличава с 11% в периода за подготовка в състезанията. Средната загубата на телло е между 1 и 3 кг в зависимост от натоварването“[4].

Основи на баскетболната подготовка при студенти от профилирани групи

Общата насоченост на баскетболната подготовка в университета преминава през закономерни дидактико-методически етапи, които могат да се обобщят по следния начин:

- ✓ Постепенен преход от изучаване на технически умения към прилагането им в тактически действия.
- ✓ Усъвършенстване на техническите умения и тактически действия на базата на подобряване на физическата и психическа подготовка.
- ✓ Систематично добавяне на вариативност в изпълнението на техническите елементи и подобряване на тактическите взаимодействия с другите играчи в нападение и защита.
- ✓ Използване на повече състезателни упражнения по време на учебните часове.
- ✓ Индивидуално увеличаване на обема на тренировъчното натоварване.
- ✓ Увеличаване на интензивността на заниманията и съответно подобряване начините за възстановяване, което да допринесе за поддържане на необходимото ниво на тренираност и запазването здравето на студентите.

Задачите, които се решават по време на баскетболните занимания със студентите са спортно-оздравителни и възпитателни и баскетболно-образователни задачи.

Спортно-оздравителни и възпитателни задачи по време на заниманията по баскетбол:

- ✓ Укрепване на здравето и закаляване на организма на студентите.
- ✓ Придобиване на навици за контрол на здравословното състояние и физическа работоспособност.
- ✓ Усвояване и усъвършенстване на основни двигателни качества.
- ✓ Усъвършенстване на личностните качества на студентите.
- ✓ Изграждане на траен интерес към спорта.

Баскетболно-образователни задачи по време на заниманията по баскетбол:

- ✓ Цялостно развитие на физическите способности със средствата на баскетбола.
- ✓ Изучаване и усъвършенстване на основната баскетбола техника и тактика в процеса на учебно-тенировъчните занимания през семестрите.
- ✓ Придобиване на специфични качества (координация, бързина и гъвкавост) за успешно овладяване на баскетболни умения и превръщането им в двигателни навици.

Кратка история за развитието на баскетбола в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ като учебна дисциплина

През 1891 г. в САЩ е създадена баскетболната игра специално за студентите с цел да разнообрази спортната им дейност. И до днес тя продължава да е част от

голямото разнообразие на спортни дисциплини. В продължение на 92 години баскетболът в СУ „Св. Климент Охридски” се развива като ефективен университетския спорт и макар думата „баскетбол” да не звучи особено академично, баскетболът в Софийския университет върви редом с успешната университетска история. Баскетболът е социален феномен, който привлича много студенти, преподаватели, треньори и деятели, и безспорно допринася за развитието на спортната дейност в Университета. Баскетболната игра обединява студентите и създава верни приятелства дълги години след дипломирането [5].

Историческите справки сочат, че на 30 май 1929 г. в една от аудиториите на Държавния университет се основава студентски спортен клуб при Държавния университет. В новосъздадения клуб първо се формира отбор по футбол, организират се за първи път междустудентски състезания по лека атлетика и до края на годината постепенно се разпространяват и организират състезания по ски, волейбол, **баскетбол**, плуване и други спортове [2]. Това сведение ни дава основание да твърдим, че баскетболът е известна и практикувана игра от студентите в Държавния софийски университет от 1929 г.

Двадесет години по-късно на **28 август 1949 г.** е публикувано решение на управляващите, в което се конкретизират задачите на висшите учебни заведения (ВУЗ), където се казва: „Комитетът за наука, изкуство и култура (КНИК) да назначи за учебната 1949/1950 г. във всички ВУЗ преподаватели по физическо възпитание” [5]. Още преди решението на ЦК на БКП в Държавният университет са назначени първите петима преподавателя по физическо възпитание, сред които е преподавателката Любка Иванова. Според тогавашната организация преподавателите се разпределят към конкретен факултет и на тази база Любка Иванова става отговорник на Историко-философския факултет (ИФФ). Към него тя създава първият женски баскетболен отбор и нейното име фигурира както като треньор, така и като състезателка.

През 1950/1951 г. Катедрата по физическо възпитание се попълва с двама от най-добрите за времето си специалисти по баскетбол Александър Димитров и Георги Петков–Шефа и двамата баскетболни съдии, като Георги Петков е почетен международен съдия. След тяхното назначаване Александър Димитров става треньор на женския отбор, а Георги Петков на мъжкия. На двамата се поставя задача да провеждат учебно-тренировъчна работа с представителните отбори на университета, да масовизират спорта, да ръководят състезанията, и да обучават начинаещите. Възлага им се да провеждат курсове за инструктори и съдии. След 4 години длъжността треньор е трансформирана в преподавателска [5].

През първите години баскетболът се приема много добре от студентките и има много желаещи да се присъединят към отбора на Историко-философския факултет. Към новосформирания отбор се присъединяват студентките от специалностите – френска, немска и английска филология, история и география. Постепенно се сформират отбори на Юридическия и Филологическия факултет. При наличието на четири отбора се организира първото вътрешно първенство по баскетбол за жени. То се провежда на откритата площадка пред Художествената академия. След този турнир не закъснява и формирането на мъжки отбори към факултетите.

Създадената спортна структура през първите години установява новосформираните отбори в Софийския държавен университет (СДУ) да се състезават от името на Факултетите, в които учат. Веднага след създаването си женските баскетболни отбори от различните факултети започват участие в състезания.

От 16 до 23 октомври 1948 г. се провежда Студентска спартакиада. В нея участват 5 баскетболни отбора от София, Варна и Свищов и Пловдив. Първенец е Историческия факултет, който с голяма амбиция спечелва мача с Висше училище за физкултура (ВУФ) с 24:16 т.

Първото студентско първенство по баскетбол за жени се провежда през състезателната 1948/49 г. На него се изиграват общо 22 мача, завършили при точково съотношение 732:594. Цифрите говорят за добро ниво на студентския женски баскетбол. Първи става отборът на ВУФ пред Медицинския, Стопанския и Историческия факултети [4].

През април 1949 г. на стадион „Чавдар” в столицата е поставено началото на общостудентските игри. Проведени са състезания по пет вида спорт – лека атлетика, гимнастика, плуване, волейбол и **баскетбол**. В първите общостудентски игри взимат участие само четири висши учебни заведения от София, Варна, Свищов и Пловдив. Те са пионерите на студентския спорт в България. В град Варна играят женските отбори по баскетбол. След оспорвана борба на 8 май 1949 г. завършват финалните срещи, като състезателките от София печелят призовото първо място. След тях се нареждат представителките на Варна, Свищов и Пловдив.

Първото участие на женския баскетболен отбор на „Академик” – Сф датира от септември 1948 г. в баскетболния турнир за купата на „Спасена Милева”. В основата на този отбор са студентките от ВУФ, Юридическия и Историко-филологическия факултет при Държавния университет.

Почти успоредно с формирането на женските отбори в СДУ се създават и мъжки.

На 23 март 1950 г. ДСО „Академик” организира баскетболен турнир за студентките от софийските отбори. Срещите се играят в салона на „Аксаков”. Отборите влагат голямо желание за извоюване на победата. На игрището се наблюдава интересна и драматична борба. Някой от резултатите са известни и до днес: Стопански факултет – Прир. Факултет – 13:5; ИФФ – ВУФ – 15:7; Юридически факултет – Медицински факултет – 11:2. Водач в класирането е отборът на ИФФ [1].

През всичките следващи години баскетболът се утвърждава като желана дисциплина сред студентите и досега предоставя възможност на всички, които обичат играта, да спортуват. „Много изтъкнати баскетболни специалисти са работили в Университета и са допринесли за утвърждаването на играта – з.м.с. Веселина Маникова, Кирил Хайтов, Галя Нейчева, Димитър Саханеков, Делчо Илчев. През изминалите години редица уважавани български треньори са помагали и ръководили представителните отбори на СУ. Това са: Божидар Такев, Славей Райчев, Станимир Петров, Янко Янчев, Иван Гогов, Кирил Куков, Красимир Генов, Атанас Кучков, Кирил Бозов, Цанко Цанков.

С профилирани групи са работили: Любомир Панов, Елвина Маринкова, Дора Дудева, Делчо Илчев, Борислав Пелтеков.

Всички хонорувани треньори и преподаватели са много отговорни и всеотдайни специалисти. Те водят отборите на Софийския университет и работят с профилираните повече от любов към играта, а не за финансови облаги. Изброените имена достатъчно силно говорят за успехите постигнати от тях като състезатели и в последствие като треньори“ [6].

Към настоящата учебна **2021/2022** година в Департамента по спорт работят двама основни преподаватели по баскетбол – проф. д-р Ирен Пелтекова и гл. ас. д-р Бояна Митрева. Проф. д-р Ирен Пелтекова обучава студенти избрали спорта – баскетбол в профилирани групи. Паралелно с това е треньор е на женските

представителни отбори по баскетбол и баскетбол 3Х3. Проф. Пелтекова обучава и студенти от специалност „Физическо възпитание и спорт“ към Катедра НУП, при ФНОИ, където води дисциплината „Методика на преподаване на баскетбол“. Гл. ас. д-р Бояна Митрева. обучава студенти избрали спорта – баскетбол в профилирани групи. Тя е треньор на мъжките представителни отбори по баскетбол и баскетбол 3Х3. Гл. ас. Митрева също е работила със студенти от специалност „Физическо възпитание и спорт“ към Катедра НУП, при ФНОИ, където няколко години води дисциплината „Усъвършенстване по баскетбол“. При необходимост към Департамента по спорт се канят хонорувани преподаватели, като броят на хоноруваните преподаватели е пряко свързан с броя на желаещите студенти да практикуват спорта. За тази учебна година има формирани 13 профилирани учебни групи, което обхващат повече от 200 студенти и 2 баскетболни отбора (мъже и жени).

Литература:

1. **Георгиева Ив.** „Хроника на общостудентското първенство по баскетбол – жени и участието на представителния отбор на ВИФ „Георги Димитров”. Дипломна работа. Катедра: Баскетбол, волейбол, хандбал, 1976 г. с.3-4, с.11.
2. **Дамянов М.** „Начало на организираната спортна дейност в Софийския университет”. ”. Годишник на СУ. УИ: БАН, том 73, С., 1979, с.8.
3. **Желязков, Цв., Д. Дашева.** (2011). *Основи на спортната тренировка*. София: Гера - Арт.
4. **Железнов, А.В, Хлопцев, В.А.** Спортивные и подвижные игры и методика преподавания, Курс лекции, Витебск, ВГУ имени П. М. Машерова, 2018, с. 45.
5. **Пелтекова, И.** "Ретроспекция на баскетбола в СУ "Св. Климент Охридски" Годишник на СУ "Св. Климент Охридски", Департамент по спорт"; том/volume 87; УИ "Св. Климент Охридски", С., ISSN 1313-7417, с.123-163, 2015.
6. **Цветанов И.** „30 години катедра физическо възпитание”. Годишник на СУ. УИ.: БАН, том 73, С., 1979, с.15-19.

БАСКЕТБОЛ 3Х3

Гл. ас. Бояна Митрева, д-р

Баскетбол 3Х3 е нова спортна дисциплина. Играта е продължение на познатия стрийтбол (streetball – уличен баскетбол) и разновидност на традиционния баскетбол. Разликата в сравнение с традиционния баскетбол е, че се провежда на един кош и броят на състезателите в отбора е четирима (трима основни и един заместник). Предимството на баскетбол 3Х3 е, че може да се практикува на открито и в зала, организирано или самостоятелно, не изисква скъпа материална база, учебни пособия и екипировка.

Баскетбол 3Х3 е спорт, който развива комплексно всички двигателни качества, оказва положително въздействие върху психиката и изгражда добри личностни и междуличностни отношения. Играта е характерна с непрекъснато и неочаквано изменящи се ситуации, изискващи светкавични творчески решения и изобретателност, носи много емоционални вълнения, които трябва да се овладеят, за да са адекватни спортистите при всяка критична ситуация – развиват анализаторните способности; способстват за вземане на бързи и верни решения; развиват оперативното мислене и умствената дейност и ценни нравствени добродетели.

Популярността на баскетбол 3х3 нараства след влизането в сила на одобрен от ФИБА единен международен правилник през 2011 г. и организирането на световни, европейски и регионални турнири за подрастващи, мъже и жени.

През 2011 г. се провежда първото Световно първенство за мъже и жени до 18 г. в Италия, а през 2012 г. в Сърбия се състои първото световно студентско първенство, организирано от Международната федерация за студентски спорт (FISU).

Асоциацията за университетски спорт „Академик“ (АУСА) организира първото за България студентско издание на баскетбол 3х3 през май 2012 г., в което участват 16 мъжки и 7 женски отбора. Софийски университет участва във всички организирани от АУСА състезания с отбори при мъже и жени.

Баскетбол 3Х3 дебютира на Олимпийските игри Токио 2020 с огромен успех. Златни медали на първата за този спорт Олимпиада спечелиха отборите на Латвия при мъжете и САЩ при жените.

Баскетбол 3х3 е част от състезателната програма на летните Универсиади, провеждани от АУС Академик.

В СУ „Св. Кл. Охридски“ е традиция всеки семестър да се провеждат вътрешни първенства по баскетбол 3х3, които осигуряват на студентите форма на изява на своите умения и служат на преподавателите като метод за контрол и оценка на учебно-тренировъчния процес.

Гл. ас. Галя Нейчева е първият преподавател, започнал да организира състезания „по тройки“ в СУ години преди баскетболът 3х3 да стане официален спорт. Турнирите се провеждат през есента (ноември) и имат широк отзвук сред студентите. Тази традиция продължава и до днес.

През 2012 г. шампион е Юридическия факултет (ЮФ), следван от отборите на Исторически факултет (ИФ) и Факултет математика и информатика (ФМИ).

През 2013 г. шампион е ФМИ, а през 2014 г. е Стопанския факултет (Стоп. Ф), следван от ФМИ и ФНПП.

От уч. 2011/2012 г. до сега преподавателите от Департамента по спорт организират освен станалия традиционен есенния турнир „по тройки“ и Междофакултетен турнир за „Купата на Ректора“, който се провежда през април или

началото на май. Той се играе по официалните правила въведени от ФИБА за баскетбол 3x3. По време на турнирите се провеждат и индивидуални състезания за стрелба от наказателната линия и линията за три точки. На турнирите за „Купата на Ректора“ всеки факултет получава точки за участие и постигнати успехи в състезанията. В състава на един отбор играят само студенти от съответен факултет. Факултетните отборите по баскетбол 3x3 може да са със смесени състави – мъже и жени.

Качеството на мачовете в турнирите между групите е много по-голямо в сравнение с турнира за „Купата на Ректора“. Това се дължи на факта, че студентите сами формират своите отбори, на базата на своите качества, които са демонстрирали по време на учебните игри.

Представителните баскетболни отбори на СУ „Св. Климент Охридски“ участват от началото на официалните Държавни национални шампионати по баскетбол 3X3, започнали от 2012 г. Успехите на женския отбор по баскетбол 3X3 са следните: през 2012 г., момичетата се нареждат на четвърто място, през 2013 г. печелят бронзовите медали, през 2014 г. се окичват със сребърните медали. Първата шампионска титла представителният отбор по баскетбол 3X3 печели през 2015 г. на НУШ проведен в гр. Благоевград. Същата година женският отбор участва на Европейско първенство по баскетбол 3x3 в гр. Крагуевац – Сърбия, за което се класират всички национални шампиони. Нашият отбор заема шесто място в крайното класиране на ЕП. През 2016 г., отборът е четвърти, а следващата година – 2017 г. в Шумен момичетата се завръщат сред медалистите и заемат трето място. През 2018 г. на проведеният пореден НУШ баскетболистките се изкачват отново с едно стъпало нагоре и печелят сребърните медали. Шампионската титла отново е за момичетата от СУ в гр. Пловдив през 2019 г. През 2020 г. за първи път шампионатът не се осъществи. На последно проведеният шампионат женският и мъжкият отбори печелят 3-то място на Национална Универсиада Стара Загора 2021 г.

Играта баскетбол 3X3 става все по-популярна сред младите хора. Студентите от СУ „Св. Климент Охридски“ не правят изключение. Турнирите по баскетбол 3X3 се очакват с голям интерес както от студентите от профилираните групи, така и от представителните отбори.

Официалните баскетболни правила на ФИБА са в сила и при баскетбол 3X3 със следните изключения: играе се на един кош, на баскетболно игрище с размери 15/11 m, а всеки отбор се състои от четирима играчи (трима на терена); всеки кош зад дъгата е две точки, а под нея – една точка; играе се един период от десет минути или до 21 точки в редовното време; след вкаран кош или последен наказателен удар, топката става притежание на защитата. Играчите трябва да изнесат топката с дрибъл или подаване зад дъгата; след овладяване на топката при несполучлива стрелба нападателите могат да атакуват коша без да изнасят топката зад дъгата, а защитниците трябва да я изнесат; след „мъртва топка“ отборът, владеещ топката може да започне атака след размяна на топката между защитник и нападател – „чек“ пас, който се извършва срещу коша; при отсъдена спорна топка притежанието е на защитата; при седем, осем и девет отборни нарушения се изпълняват два наказателни удара, а след десет отборни нарушения се изпълняват два наказателни удара, последвани от притежание на топката; времето за атака на един отбор е 12 s; всеки отбор има право на едно прекъсване от 30 s.

Литература:

1. Пелтекова, И., Митрева, Б. Нов нюанс на баскетболната игра – Баскетбол 3Х3. 2015, Годишник на ДС, УИ " Св. Кл. Охридски", С.
2. Митрева, Б. Методика на обучение по баскетбол 3Х3 във висшите училища. 2015, Дисертация, СУ, С.
3. www.fiba.com/3X3/rules.

КРАТКА ИСТОРИЯ НА ФУТБОЛНАТА ИГРА

Проф. Георги Игнатов, д-р

Зараждането на футбола – игра на топка с крак (в превод от английски „фут“ – крак, „бол“ – топка), започва от най-дълбока древност. Пет хиляди години преди нашата ера играта била въведена в обучението на китайската войска от император Чу Ких. Китайски източник от 2697 г. пр. н. е. ни запознава с играта „дау-ню“. Два отбора се състезавали пред император Чен Цзи и неговите придворни.

От войнишко упражнение китайската ритнитопка (популяризирана около 2500 г. пр. н. е. от император Хуанг Ти) се превърнала в общонародна игра, добила широко разпространение от 221 г. пр. н. е. до 618 г.

Играта, напомняща футбола, била пренесена и в Япония. Там тя става известна през 2650 г. пр. н. е. по времето на японския император Кемари, приемайки и неговото име. Тогава също имало игрище (квадратно, посипано с пясък и с дължина на страничните линии 14 м) и врати, в които играчите се стремяли да вкарат топката.

Исторически източници свидетелстват, че с топка се забавлявали и египетските фелахи.

Играта с топка „харпастон“ била известна и много популярна в древна Гърция и особено в Спарта, където спортът се ползвал с голямо уважение.

По-точно описание намираме в лексикона на Полукс (180 г. пр. н. е.), където четем за играта „епискирос“, приличаща на съвременното ръग्би. При нея началният удар се изпълнявал в центъра на игрището, разделено на две половини от средна линия. Две „партии“ с по около 15 състезатели се стремели да доведат топката в полето на противника (това била крайната цел). Топката представлявала волски мехур, натъпкан с пясък или надут с въздух и обшит с кожа. Позволено било тя да се пуска на земята и да се удря с крак.

Римляните също използвали играта „харпаstum“, приличаща на древногръцкия модел, като средство за обучение на тяхната войска. За нея френският журналист Ж. Феран пише: „Това е един вид въоръжена битка. Нападащият лагер се опитва да завземе „укрепена“ и упорито защитавана точка от другия лагер. Два отбора са съставени от почти еднакъв брой войници и се движат в ограничен с линия терен. Изискването в това упражнение е топката да стигне отвъд линията на противника. Допускат се насилствени и груби похвати. Така харпаstumът закалява за битки, посочва как да се преодолява съпротива, учи на ловкост и как да се организират стратегически маневри“.

Юлий Цезар (100 - 44 г. пр. н. е.) също взел на „въоръжение“ харпастума и съдействал за разпространяването на тази привлекателна игра. Топката от волска кожа била известна и на неговите легионери.

В стиховете на древноримския поет Марциала, живял през I век пр. н. е., също се споменава за кожена топка.

През периода на средновековието (XI – XII в.) се състезавали цели градове и села. Градските врати обикновено били крайната цел, до която трябвало да се докара топката по всевъзможен начин. В Нормандия например увлечението по играта (наричана „ля-сул“) станало толкова голямо, че жителите започнали да правят специални ограждения на прозорците, за да ги защитят от топката. Занаятчиите започнали да напускат работа, за да се включват в игрите. Правителството било принудено да издаде специален указ, предвиждащ налагането на тежки наказания (в

т.ч. и затвор) на играещите „ля-сул”, но въпреки това младежта продължила да се занимава с любимата си игра.

По това време (XIV в.) във Франция била позната играта на топка „шулаш”. При нея гол се зачитал, когато топката, ударена с крак, преминела през обръч от бъчва, на който била обтегната пергаментова хартия.

Най-разпространена била играта „сул”. Съобразно неписаните правила играчите се разделяли на два лагера, които водели помежду си разгорещена борба за кожената топка, напълнена с талаш или сено. На състезателите се оказвали големи почести, а на най-изявените от тях се поднасяли различни подаръци. Дори съществувал обичай, по силата на който само играчите от отбора победител имали право да танцуват с дамите, присъстващи на състезанието.

Във Франция през 1395 г. излиза първото методическо издание по футбол – „Основи на футболното изкуство”. Негов автор е Рюксер, настоятел на манастир, който отбелязва в изданието, че е въвел „футболоманията” в своята обител и че всеки нов монах, постъпващ в манастира, е задължен да подари на своя съсед по килия футболна топка.

Игра с крачна топка се практикувала и в Англия. Редица исторически документи разкриват, че през 217 г. в района на град Дерби келтите победили римляните в играта, която се смята за предшественик на днешния футбол.

По-късно през средните векове в Англия било популярно занимание-игра, представляваща смесица между древния и съвременния футбол. Играела се навсякъде: по ливади и празни площадки, по градове и села. Целта била топката (натъпкана с трици или слама) да бъде пренесена зад определена граница. Играта обикновено продължавала по няколко часа (при нея броят на играчите бил неограничен) и се характеризирала с много остри сблъсъци между съперниците.

В тези времена футболът се считал и за опасно политическо явление и представителите на аристокрацията непрекъснато настоявали да се забрани тази „измислица на дявола”.

През 1314 г. крал Едуард II забранява играта. „Във връзка с това, че в играта се създават много безпорядъци – се казва в едикта – за играта на голяма топка, която сама по себе си е голямо зло, противоугодна на бога, ние се разпореждаме и забраняваме от името на краля и под страх от затвор повече да се играе футбол”.

Крал Едуард III изобщо забранил всички спортове (специално футбола, броят на жертвите от които по време на състезанията превишавал вкараните голове), защото младежта се отвличала от стрелбата с лък, крайно необходима във военно време.

През 1603 г. забраната била премахната – крале и министри счели, че ще бъде по-добре народът да се занимава с футбол, отколкото с политика и въстания.

Широко разпространение играта получила през 1660 г. след поемането на престола от Чарлс II. През 1681 г. се провело първото състезание между неговите придворни и „отбора” на граф Олбимейл.

Футболът вече бил подчинен на минимум от правила. Броят на играчите се ограничил, а теренът – в границите на около 120 x 80 м. Топката се изработвала от кожа и се надувала с въздух. На края на терена се поставяли два стълба (на 1 м един от друг), които носели името „гол”. Имало и специален човек, който отбелязвал върху дървения стълб всяка вкарана топка.

В Италия през епохата на ренесанса също била много популярна играта с топка – „джоко дел калчо”. През 1490 г. във Флоренция на панаирджийския площад

Санта Кроче било устроено състезание между два отбора от общината, облечени в различни облекла и състоящи се от по 27 играчи.

Според исторически източници състезанията се провеждали по определени правила: топката тежала малко повече от 100 унции (почти 300 г.), а игрището било с размери 100 на 50 м. Един от пунктовете на правилата гласял: „Играч няма право да удря своя съиграч с ръце и крака, когато последният не владее топката“.

Съдиите се намирали във от терена, на по-високо място и оттам наблюдавали хода на играта. Върху тяхната дейност упражнявали контрол специално назначени лица, които били упълномощени да лишават от право на съдийство онези съдии, които допусkali грешки.

В сравнение със „сул“ и с английския средновековен футбол – пише Димитър Попдимитров в книгата си „История на футбола“ – „калчо“ бил по-малко брутален и значително по-интересен, с определен брой играчи и определени размери на терена и с определени функции на състезателите. Някои автори смятат, продължава Попдимитров, че тези установени положения са помогнали и на вещите комисии, които през 1855 – 1856 г. са узаконили правилата на съвременния футбол, и че всъщност италианските калчисти са преподали на човечеството първия урок: по стратегията и тактиката на този спорт.

През XV в. в Япония продължават да играят „кемари“. Състезанието се печелело от отбора, постигнал по-голям брой удари по топката, без тя да е докоснала земята.

В Америка, преди Христофор Колумб, индианците също се състезавали на игра, приличаща на футбол. Те играели с куха каучукова топка, много по-доброкачествена от кастилската.

В Средна Америка и Мексико (древните ацтеки) познавали игра с топка още от древността. Игрищата били дълги 40 и широки 15 м, оградени с висока стена.

Родина на съвременния футбол става Англия. През XIX в. играта добива голяма популярност и намира все повече привърженици сред народните слоеве. През 1815 г. се издават първите писани правила. Съгласно техните разпоредби капитанът на отбора, който печели жребия, с топката в ръка се отправя към средата на терена, където идва и противниковият състав. Капитанът пуска топката на земята и изпълнява начален удар срещу вратата на противника. Съперникът овладява топката и я връща в срещуположната посока с крак или носейки я тичешком, докато не бъде изброено до десет. На съперника е позволено да повали играча, носещ топката, по всякакъв начин. Според Жул Риме съдията се придвижвал на кон.

Играта навлиза широко в средните и висшите учебни заведения. Студентите от коледжите в Итън, Хароу, Уинчестър и Шрюсбъри, по-късно и от Оксфорд и Кембридж, играят организирано, но по правила, които се различават в някои отношения. С течение на времето обаче се оформят две основни тенденции: едната изисквала топката да се удря с крак (играело се с кръгла топка), докато другата повелявала топката да се хваща и да се подава с ръка (ползвала се яйцевидна топка).

Различията в правилата затруднявали извънредно много провеждането на организирани състезания между отделните колежи. Поради това се появили първите опити за тяхното уеднаквяване. През 1848 г. се провежда конференция в Кембридж за създаване на единни правила. Тези правила стават основа за изработването на бъдещия футболен кодекс в Англия. „Началният удар се изпълнява от средата на терена. Използва се за подновяване на борбата след всеки гол, като вратите междувременно се разменят. Топката е в тъч (странично хвърляне), когато премине

страничната линия – хвърля се в игрището перпендикулярно на нея. Топката е в аут, когато излезе от игрището през крайната линия. Гол се постига, когато топката бъде прокарана с крак между стълбовете и под въжето. Когато топката е поета с крак от въздуха, удар по нея може да се извърши с ръка или с крак. Във всеки друг случай играта с ръце е забранена, освен когато топката се спира с ръка. Когато един играч удари топката, всеки негов партньор, който се намира по-близо до противниковата крайна линия, е в засада и няма право да докосва топката, преди с нея да е играл противников състезател, освен ако пред него се намират трима или повече противникови футболисти“.

Междувременно кембриджските правила се допълват и усъвършенстват, назрява идеята за създаване на център, който да ръководи футбола (вече се основават и първите футболни клубове – ФК „Шефилд“ и „Форест футбол клуб“), да изработи и правилник, задължителен за всички. На 26 октомври 1863 г. в лондонската гостилница Фривейсън тавъри (Свободният зидар) се провежда историческа среща. Събират се капитани и представители на някои клубове от столицата и страната и учредяват футболна асоциация, в която влизат 11 клуба. Взаема се решение за изготвяне на единни правила, по които да се провеждат състезанията.

Провежда се още едно разширено съвещание (на 18 ноември 1863 г.), което след оживени дискусии (най-много спорове е имало около схващането за позволената и непозволената игра) приема, че за основа на футболния кодекс следва да послужат кембриджските правила.

Създават се условия за постигане на поставената цел. **На 8 декември 1963 г.** в Кембридж се провежда ново съвещание, на което привържениците на чистия футбол решават да поставят вън от закона ритането през краката, спъването, задържането с ръце – изобщо да освободят футбола от грубите прийоми на игра (противниците напускат асоциацията и по-късно основават Ръгби съюз). Тази дата става рожден ден на днешния футбол.

През втората половина на XIX в. настъпва ерата на организирания футбол. Расте броят на клубовете, започват да се провеждат първенства и турнири в Англия. През 1871 г. се учредява купа, за която се борят всички отбори в страната (около 30). Важно събитие е първото състезание между националните отбори на Шотландия и Англия (0:0), проведено на 30 ноември 1872 г. в Глазгоу. През 1893 г. се създава и първата в света съдийска организация.

На 6 декември 1882 г. представители на четирите британски асоциации – Англия, Шотландия, Северна Ирландия и Уелс (по двама души от всяка), провеждат учредително заседание, т.е. създават по същество Международен комитет по правилата, който бива утвърден окончателно през месец май 1886 г. Комитетът получава върховното право да внася изменения и допълнения в правилата, което впоследствие се разпростира върху футболните асоциации в цял свят.

За седалище на комитета е определен Лондон. От тогава до днес по традиция всяка година през месец юни той се събира на съвещание (обикновено за 2 – 3 дни) в една от страните на Британския остров (в годините на световни първенства съвещанията се провеждат в страната домакин на първенството). Съобразно съществуващия регламент предложенията за изменение на правилата трябва да се представят в комитета най-малко 8 месеца преди неговото събиране за предварително обсъждане.

В началото Международният комитет по правилата бил доста консервативен орган и много трудно внасял съществени изменения в правилата. Едва по-късно, когато бива убеден да приеме представител на ФИФА, а през 1958 г. – и да изравни

броя на неговите представители с досегашните му членове, той се превръща в действен законодателен орган.

След приемане на съответното предложение (за него трябва да гласуват 3/4 от присъстващите, имащи право на глас) Международният комитет по правилата съобщава това на ФИФА, която е задължена да уведоми членовете си най-късно до 15 юли на същата година. Решенията влизат в сила един месец по-късно, т.е. на 15 август, като състезателите от цял свят са длъжни да се съобразяват с тях, а футболните съдии – да ги съблюдават при ръководене на състезания.

След публикуването на правилата от футболната асоциация на Англия през 1863 г. в тях се внасят (отначало от същата асоциация, а от 1866 г. – от Международния комитет по правилата) 40 изменения по години, както следва:

1865 – поставя се въже на страничните греди на височина 2,44 м;

1866 – въвежда се правилото за засада, съобразно което състезател е в засада, когато между него и линията на вратата има по-малко от трима противникови играчи и топката се подава от негов съиграч;

1869 – въведен е ударът от вратата;

1870 – забранява се блъскането на играч откъм гърба; страничното хвърляне се извършва с една ръка;

1871 – времетраенето на играта е определено на 90 мин, а броят на играчите на 11. Вратарят има право да лови топката в половината на своя отбор;

1872 – определена е големината на топката; въведен е ъгловият удар;

1874 – отборите определят свои представители за решаване на спорни положения; въведен е непрекият свободен удар;

1875 – въжето, съединяващо страничните стълбове, се заменя с греда; вратите се сменят след първото полувреме;

1878 – въвежда се употребата на свирка;

1881 – определя се съдия координатор, който съгласува дейността, на застъпниците на двата отбора. Той седал на стол във от терена, служейки си обикновено с училищен звънец;

1882 – страничното хвърляне се изпълнява с двете ръце;

1891 – застъпниците изпълняват задължения на странични съдии; въвежда се наказателният удар; на вратите се поставят мрежи;

1892 – на главния съдия се предоставя правото да решава въпросите на терена, а страничните съдии стават негови помощници. Допуска се изпълнение на наказателния удар след изтичане на редовното време;

1895 – определя се дебелината на страничната и напречната греда: не повече от 12 см;

1897 – наказва се умишленото докосване на топката с ръка; гол не се зачита от странично хвърляне;

1900 – играчите и помощник-съдиите не могат да влизат в игрището без разрешение на съдията;

1903 – определени са размерите на игрището; въвеждат се вратарското и наказателното поле, точката за изпълнение на наказателния удар, прекият свободен удар;

1905 – топката трябва да бъде изработена от кожа; при изпълнение на наказателен удар вратарят следва да остане на линията на вратата;

1907 – в собствената половина на игрището играчът не е в засада; екипът на вратаря трябва да се различава по цвят от екипа на останалите играчи;

1912 – вратарят може да играе с ръце само в наказателното си поле; при състезание с елиминирани, ако не е излъчен победител, времетраенето на играта се продължава;

1913 – при изпълнение на свободен удар противниковите играчи трябва да застанат най-малко на 9,15 м от топката;

1920 – няма засада след странично хвърляне;

1924 – пасивната засада не се наказва (уточнено е понятието „пасивна” засада); отбелязан гол направо от ъглов удар се зачита;

1925 – играчът е в засада, когато между него и линията на вратата има по-малко от двама противникови футболисти; изпълняващият страничното хвърляне трябва да стъпи с двете си стъпала на страничната линия;

1929 – при изпълнение на наказателен удар вратарят не трябва да си движи краката;

1931 – на вратаря е разрешено да направи с топката в ръце четири крачки (а не две както дотогава); при погрешно изпълнение на странично хвърляне се изпълнява ново хвърляне от противниковия отбор (а не непряк свободен удар);

1933 – наказателен удар може да се отсъди и за нарушение, извършено в наказателното поле, когато топката е извън него, но е в игра;

1936 – забранява се на вратаря при изпълнение на удар от вратата да получава топката в ръце от съиграч за възобновяване на играта; при нарушаване на правилото за игрално облекло играчът се отстранява, докато поправи екипа си (не до края на срещата);

1937 – не се разрешава топката да се подава в ръцете на вратаря след свободен удар в наказателното поле; тежестта на топката е определена на 396 – 453 грама; очертава се дъга пред наказателното поле, определяща разстоянието от 9,15 м, на което трябва да застанат играчите при изпълнение на наказателни удари;

1938 – преработване на правилата (общо 17) и подреждането им по друг ред (днешния);

1939 – въвеждат се номерата на фланелките на играчите;

1951 – разрешава се топката да има бял цвят;

1958 – разрешава се смяната на контузени играчи;

1966 – вратарят има право да дриблира с топката 4 крачки (поотделно или общо), след което трябва да я ритне в игрището;

1967 – допуска се смяната на двама играчи;

1970 – въвежда се изпълнението на наказателни удари при състезания с елиминирани за определяне на крайния победител;

1982 – след като направи четири крачки с топката, вратарят може да я пусне и да играе с нея с крак, но не може да я улови: отново с ръце, преди тя да е докосната от друг играч;

1984 – когато играта бъде спряна по независещи от правилата причини в полето пред вратата, „съдийска топка” се пуска от линията на полето пред вратата в точката, която е най-близо до мястото, където се е намирала топката. При отсъждане на непряк свободен удар в полза на нападащия отбор във вратарското поле на противника, ударът се изпълнява от линията на полето пред вратата в тази точка, която е най-близо до мястото, където е извършено некоректното действие;

1985 – след като се е освободил от топката, вратарят няма право да играе с нея с ръце, преди с топката да е играл негов съиграч, намиращ се извън наказателното поле, или противников състезател. В по-късен етап се променя и правилото за четирите крачки, които трябва да направи вратаря след като е хванал топката с ръце в

наказателното поле. Те се премахват и се разрешава на вратаря да направи толкова крачки, колкото пожелае, но в рамките на 5 сек.

Международният комитет по правилата извършва и тълкувания на конкретни казуси, възникнали в практиката на някои асоциации. Тези тълкувания са също така задължителни при прилагане на футболните правила.

Но да се върнем отново на английския пример. Шеметното развитие на играта на острова, създаването на съответна структура и организация в нейните първенства дават силен тласък на футбола в другите страни. Играта все повече навлиза в бита на младежта от Стария континент (Швейцария, Белгия, Франция и др.) и Южна Америка (Аржентина, Уругвай, Бразилия). Навлиза и в дореволюционна Русия. Интересно е да се отбележи, че футболната игра не се разпространява първоначално в Москва (тя много по-късно става столица), а в пристанищни градове, като Петербург и Одеса.

През 1897 г. членовете на петербургския „Кръжок на любителите на спорта“ сформират футболен отбор, изцяло съставен от руснаци. Тогава се приема, че е поставено началото на развитието на футбола в Русия.

Със своята изследователска дейност известният съветски международен съдия по футбол Валентин Липатов доказва, че първият официален мач на руска земя се е състоял на 13 септември 1898 г.

Зачестяват и международните контакти на клубовете и националните отбори. През 1902 г. във Виена се провежда и първата международна среща между страни от континента: Австрия и Унгария, последвана от още две състезания между национални отбори: Белгия – Франция, Франция – Швейцария и др.

Възниква необходимостта от създаване на организация, която да координира проявите на националните асоциации, да ръководи и да направлява футбола в света. По инициатива на Роберт Герен (Фр.) на **21 май 1904 г.** се учредява Международна организация на футболните асоциации - ФИФА.

Първи нейни членове стават асоциациите на Франция, Белгия, Холандия, Дания, Испания, Швеция и Швейцария. След една година се присъединява и Англия. Впоследствие тя на два пъти напуска организацията през 1919 г. (поради несъгласие по въпроса за аматьоризма) и през 1929 г. Завръща се окончателно в нея през 1946 г.

ФИФА доказва правото си на съществуване и постоянно укрепва своя авторитет. От 1930 г. (на всеки четири години с изключение на периода на последната световна война) тя организира световни първенства, които се ползват с изключителен интерес и допринасят извънредно много за развитието на футбола в света. Първ носител на „Златната Нике“ става Уругвай (победил на финала Аржентина с 4:2).

През 1982 г. броят на страните, членки на ФИФА е 150, обхванати в 6 континентални конференции: Азия – 37, Африка – 42, Европа – 34, КОНКАКАФ (Северна, Средна Америка и Карибския район) – 23, Океания – 4 и Южна Америка - 10.

Във френската столица на редовния конгрес на ФИФА, българска тричленна делегация защитава заявката за членство и от 24.05.1924 г. България официално влиза в световната футболна организация.

Съюза на европейските футболни асоциации – УЕФА е учреден на **15 юни 1954 г.** по време на Световното първенство в Швейцария по инициатива на Анри Делоне (Фр.), Жоне Крахай (Бел.) и д-р Оторино Бараси (Ит.). В нея членуват 34 страни между, които и България. Задачата и е да организира Европейско първенство за националните отбори, за младежи до 23 г. и 21 г., за юноши, за жени, както и клубните турнири на Европа, Междуконтиненталната купа и Суперкупата.

КРАТКА ИСТОРИЯ НА ФУТЗАЛ

Гл. ас. Николай Стайков, д-р

Произходът на футзал може да бъде проследен в Уругвай през 1930 г., където на фона на еуфорията, че отборът – домакин става световен шампион на първото Световно първенство по футбол се вижда как на всеки ъгъл в столицата Монтевидео много младежи практикуват футбол на баскетболни игрища поради недостиг на футболни площадки. От там тръгва идеята за футбол пет или познатото ни футзал. За основоположник на футзала се води проф. Хуан Карлос Серияни, който създал правилата на играта на малък терен с петима играчи за едно младежко състезание през същата 1930 г. Чрез заемки от правилата за водна топка, хандбал и баскетбол, се изготвят оригиналните правила на играта, които бързо са приети в Южна Америка и футзала става изключително популярен. Играта допаднала на практикуващите и през 1936 г., няколко държави от Южна Америка организирали помежду си първия турнир.

През 1954 г. различни региони в Бразилия се обединили върху общи правила на футзал и това дало началото на сериозен подем на играта. През 1965 г. се формира Confederacin American de Futbol de Salon (South American Futzal), състояща се от Уругвай, Парагвай, Перу, Аржентина и Бразилия, като с това се провежда и първото международно първенство, където Парагвай завоюва първата южноамериканска купа. Футзал прекосил Атлантическия океан към Европа заедно с много испански и португалски имигранти, завръщащи се от Южна Америка по това време. С продължаващото нарастване на спорта през 1974 г. се стига до създаването на FIFUSA, на Federacin Internacional de Futbol de Salon (Международна федерация по футзал), състоящ се от Аржентина, Боливия, Бразилия, Парагвай, Перу, Португалия и Уругвай. Под егидата на FIFUSA се провежда и първият световен шампионат в Сао Паоло, Бразилия, където домакините печелят.

В края на 1985 г. Сеп Блатер, тогавашният генерален секретар на ФИФА, и Жоао Хавеланж, тогавашният президент на ФИФА, решили съвместно да включат футзала към глобалното семейство на футбола. С това ФИФА започва разработването на програми за развитие на играта и въвеждане и утвърждаване на единни правила. Това води до провеждането на два експериментални турнира: първия в Испания през 1985 г. – с победител Бразилия и втория турнир в Австралия през 1988 г. – с победител Парагвай. Следващата крачка в развитието на тази игра от страна на ФИФА е провеждането на първите две световни първенства в Холандия през 1989 г. и в Хонг Конг през 1992 г. като и двете се печелят от Бразилия.

След второто световно първенство по футзал, световните първенства започват да се провеждат през четири години като ФИФА през 1996 г. администрира първенството като Futsal Word Championship в Испания, където взимат участие 16 отбора. Финалната среща е между отборите на домакина Испания и световния шампион Бразилия. Срещата е наблюдавана от 15500 зрители и победител става отбора на Бразилия. Четири години по-късно в Гватемала финалът се повтаря, но победител е отбора на Испания, който се превръща в хегемон на световния връх и следващото първенство в Китайско Тайпе. На изцяло европейския финал Испания се налага над отбора на Италия. Последните две световни първенства се провеждат в Бразилия през 2008 г. и Тайланд през 2012 г. На тях победител става отбора на Бразилия, като и на двата финала бие драматично след изпълнение на дузпи и продължения отбора на Испания. До момента са изиграни над 200 мача на световни финали, като средната резултатност е 6.78 гола на мач, което е близо три пъти по-висока резултатност от показаната на световните финали по футбол (табл. 1).

На последното първенство провело се в Колумбия през 2016 г. голямата изненада бе поднесена от отбора на Иран, които успяха да отстранят на осминафиналите петкратният световен шампион Бразилия след равенство 4:4 и изпълнение на дузпи 3:2. В крайна сметка отбора на Иран завърши на трето място след победа над Португалия, а последният действащ шампион е отбора на Аржентина, които победиха Русия с 5:4.

Табл. 1. Класиране на Световни първенства по футзал (мъже)

Година	Домакин	Победител	Финалист	Трето място	Четвърто Място
1989	Холандия	 Бразилия	 Холандия	 САЩ	 Белгия
1992	Хонг Конг	 Бразилия	 САЩ	 Испания	 Иран
1996	Испания	 Бразилия	 Испания	 Русия	 Украйна
2000	Гватемала	 Испания	 Бразилия	 Португалия	 Русия
2004	Китайско Тайпе	 Испания	 Италия	 Бразилия	 Аржентина
2008	Бразилия	 Бразилия	 Испания	 Италия	 Русия
2012	Тайланд	 Бразилия	 Испания	 Италия	 Колумбия
2016	Колумбия	 Аржентина	 Русия	 Иран	 Португалия

Този ентузиазъм се отразява в Европа и UEFA организира първия турнир по футзал в Кордоба, Испания, през януари 1996 г., който е спечелен от домакините. След този турнир Изпълнителният комитет на УЕФА решава през април 1997 г., че трябва да се въведе пълен мащаб на Европейски шампионат.

Европейското първенство за първи път се провежда в Гранада, Испания през 1999 г. Русия е първият победител в драматичен финал срещу домакините. Мачът завършва 3:3, но Русия печели след изпълнение на дузпи. Испания компенсира загубата, като печели шампионата през 2001 г. в Москва след победа над Украйна. Украйна стига финала и през 2003 г., но отново губи, този път от домакина Италия. Испания, отвоюва Европейската корона през 2005 г. и 2007 г., като побеждава старите си съперници Русия и Италия (табл. 2).

Табл. 2 Класиране на Европейските първенства по футзал (мъже)

Година	Домакин	Победител	Финалист	Трето Място	Четвърто място
1996	Кордоба Испания	Испания 	Русия 	Белгия 	Италия
1999	Гранада Испания	Русия 	Испания 	Италия 	Холандия
2001	Москва Русия	Испания 	Украйна 	Русия 	Италия
2003	Касерта Италия	Италия 	Украйна 	Испания 	Чехия
2005	Острава Чехия	Испания 	Русия 	Италия 	Украйна
2007	Порто Португалия	Испания 	Италия 	Русия 	Португалия
2010	Будапеща Дебрецен Унгария	Испания 	Португалия 	Чехия 	Азербайджан
2012	Загреб и Сплит Хърватска	Испания 	Русия 	Италия 	Хърватска
2014	Антверпен Белгия	Италия 	Русия 	Испания 	Португалия
2016	Белград Сърбия	Испания 	Русия 	Казахстан 	Сърбия

След пет финални турнири, състоящи се от осем отбора, състезанието е разширено до 12 през 2010 г. в Унгария, и се премества през месец януари. Победител е Испания, която бие Португалия 4:2 в Дебрецен. Хърватия организира събитието през 2012 г., като се привличат рекорден брой зрители, включително 14 300 за полуфиналната среща на отбора – домакин с Русия, които на свой ред губят драматично, отново от Испания с 3:1 след продължения. На следващият турнир в Белгия на финала, Италия побеждава Русия с 3:1, а в спор за третото място отбора на Испания побеждава Португалия.

Последното европейско първенство се проведе през 2016 г. в Белград (Сърбия), където отборът – домакин стигна до полуфиналите и отстъпи от отбора на Русия след равенство в редовното време, и гол в продълженията и краен резултат 3:2. В другия полуфинал Испания победи Казахстан с 5:3 и за осми път в своята история се класира за финал на Европейски първенства, където успя да спечели своята седма европейска титла с победа 7:3 срещу силния отбор на Русия.

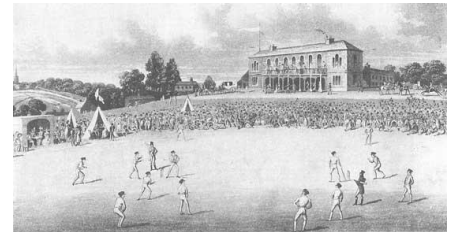
СЪЩНОСТ, ПОЯВА И РАЗВИТИЕ НА СПОРТА КРИКЕТ

Гл. ас. МАРИНА НЕДКОВА, д-р

Историята на крикета е доста стара. Има сериозни доказателства за това, че игра много подобна на крикета се е играла още в края на 13 – началото на 14 век от принц Едуард. Първото точно и ясно записано доказателство за крикета идва от края на 16 век. През следващите векове тази млада тогава игра се е развила много и е достигнала до много места из целия свят. Към края на 18 век се е превърнал в националния спорт на Англия. С разширението на Британската империя, крикетът се разпространява в нейните владения и в средата на 19 век се играят първите международни мачове.

В края на 19 век се създават голям брой нови спортни крикет клубове и се построяват специализирани стадиони. Това помага крикет спорта да направи преход от аматьорско ниво към професионално.

Основна причина за това изиграва новосформираният Английски Крикет Съюз (ЕСС) през 1909 година, който по това време (средата на 19-ти век) има отрицателен ефект върху развитието на крикета. Неговата основна цел била да задържи играта крикет само в границите на Британската империя. Желанието обаче на страни, като Австралия и Индия да развият и разпространят крикет спорта на своя територия било голямо. Те създават действащи местни първенства “Шефийлд Шийлд” в Австралия и “Пентангюлър” в Индия (Н. Beckles, В. Stoddart, 1995).

В 50-те и 60-те години на 20-ти век настъпва нов мощен тласък в развитието и еволюцията на спорта крикет. Много важен фактор за това се оказва създаването на Международният Крикет Съюз (ИСС), организация чиято единствена цел се превръща популяризирането на крикет спорта в световен мащаб. В резултат на това броят на „основните“ страни, играещи крикет се удвояват след 1948, като Пакистан, Нова Зеландия, Шри Ланка и Зимбабве също се включват в редиците на съюза.

Днес играта е особено популярна в Австралия, Индия, Пакистан, Антилските, Британските острови, Нова Зеландия, ЮАР и др.

Спортът крикет е един от спортовете включени в програмата на Вторите Олимпийски игри в Париж -1900 г.

Развитието на крикета в Република България се дължи преди всичко на чужденци, живеещи и учещи в нашата страна, практикуващи този вид спорт. Постепенно интерес към спорта започват да проявяват и българи, което от своя страна доведе до създаването на спортни клубове. През 2002 се учредява и Българската Федерация по Крикет /БФК/.

За кратък период от време БФК съумява да осигури необходимите социални, управленчески, спортно-методически, материално-технически и финансови условия, които спомагат за създаването и изграждането на една устойчива и функционираща система. Тя започва да развива успешно крикет спорта не само в регионален, но и в национален мащаб. Настояще в България съществуват дванадесет клуба.

От 2003 година до сега, регулярно се провеждат мачове в различен формат (на открито, в зала, крикет Twenty20) като част от Държавното първенство по крикет на България. В същата година е сформиран и Българският Национален Отбор по Крикет.

През 2004 г. стартира Проект „Крикет приятели“ насочен за популяризиране и развитие на спорта сред децата и юношите и тяхното участие в организираните първенства и мероприятия от БФ Крикет.

От 2005 г. се поставя началото на женския крикет в България.

Постигнатите успехи в областта на спорта позволи на страната ни да бъде между първите страни от Източна Европа приети в ИСС /Международния Крикет Съюз/ през 2008 г.

Спортът Крикет в България се практикува предимно от младите хора и най-вече сред студентите и учениците. Един от първите спортни клубове е Крикет клуб НСА, изграден от студенти в Национална Спортна Академия „Васил Левски“ град София. От 2008 г. се провеждат студентски първенства и турнири.

През 2015 г. България беше домакин на първия Европейски Университетски турнир по Крикет Т/20.

От 2009 година националният ни отбор по крикет участва в турнири и квалификации организирани от ИСС. Постигнати са добри резултати и класирания в турнирите в Корфу- Гърция, Прага, Букурещ, Скопие, Будапеща, Любляна, Талин, Уелс и Англия. От 2020 година България е включена в Европейските крикет серии на ЕКЛ. Турнирите се провеждат в 16 европейски страни и се предават он-лайн в специалната платформа и социалните мрежи в над 110 страни по света. Победител през 2020 година беше отборът на БСКС съставен изцяло от студенти от МУ Пловдив. През 2021 година победител е отборът на Индо-български крикет клуб, който ще представя страната ни в груповата фаза на Европейската шампионска лига от 14 до 20 февруари 2022 година в Испания.

БФ Крикет организира и провежда държавни първенства по Т20 и Т10 за мъже, жени и юноши.

Развитието на крикет спорта в страната ни и във Висшите училища е причина той да бъде включен в спортния календар на АУС „Академик“ през 2022 година и се очаква появата му в Университетските спортни игри, които ще се проведат през май 2022 в гр. Бургас. Предстои и стартирането на студентска крикет лига за мъже и жени през есента на 2022 година.

За първи път през летния семестър на учебната 2013/2014 год. на студентите от Софийски университет „Св. Климент Охридски“ е предложена възможността да изберат спорта – крикет. Заедно с участници в програмата Еразъм, се сформира първата учебна група от 21 човека. По време на обучението студентите разшириха спортните си познания и обогатиха своята обща култура в една нетрадиционна и нова за България спортна област, която набира много бързо популярност.

Разработва се методика за начално обучение по крикет за студентите от Софийски университет, която е пригодена и съобразена с възможностите и физическата дееспособност на обучаващите, която се съгласува и със специалисти по крикет.

През 2014 година се създава „Сдружение Български Студентски Крикет Съюз“, където представител на Софийския университет заема длъжност – генерален секретар. Главните цели на сдружението са осигуряване на необходимите социални, управленски, методически, материално – технически и финансови предпоставки и условия за перспективно изграждане на устойчива система за развитие и повишаване социалните функции на играта крикет сред младежта, студентите, преподавателите и служителите във висшите училища / ВУ / в Република България.

Основни правила на играта

1. Игрище

Спортът крикет се играе на голямо овално поле с размери максимум 137/150 м. Игрището има вътрешна част /Инфилд/ и външна част /Аутфилд/, като в средата е разположена пътека / пича/. Терените са с тревно покритие включително и пътеката в центъра, която може да бъде и изкуствен пич с различно покритие - флекспич или циментов с изкуствена трева. Краят на игрището е оградено с въже или маркировка. В центъра на терена е пътеката на подаването, която е с дължина 20.12 метра и широчина 3.05 метра, където се намира и вратичките (wicket).

Уикетът (wicket) е направен от 3 върбови пръчки с размери 71 см на височина и 22 см на ширина с лежащи към тях неподвижно пръчки /белсове/.

2. Играчи

Двата отбора са съставени от по 11 играча. Поставките са: батсман, боулер, филдер, уикеткийпър.

Батсман – играчът, който отбелязва точки, като удря топката и пробягва разстоянието между двата уикета или след като ударената от него топка напусне очертаванията на игралното поле.

Боулер – играчът, който хвърля топката към батсманите. Хвърлянето е с права ръка над рамо към батсмана, като целта му е да го извади от игра. Всеки играч от отбора в защита (филдър) може да бъде боулер.

Уикеткийпър – играчът, който стои зад уикета и спира топката, ако батсмана я пропусне или я хваща преди топката да е докоснала земята след като е докоснала батата.

Филдер – всеки състезател разположен в полето. Целта на филдерите е да ограничат точките на батсманите или да извадят извън игра един от тях като хванат ударената топка или съборят единия уикет, ако батсманите бягат между уикетите.

Играчите от отбор в полето филдерите са разположени в игрището на различни позиции, стремейки се да предотвратят успешна игра на батсманите.

3. Екипировка и екипи

Топката за крикет е червена или бяла на цвят. Направена от корк (гъба), която е обшита с червена /или бяла/ кожа. Кожените парчета са защитени едно за друго в центъра и тази част от топката се нарича "швом", наличието, на което е много важно за техниката на подаването на топката. Топката за мъжката игра на крикет и за женската игра на крикет се различава по тежестта и обиколката.

Батата е дървена с дължината не повече от 38 инча (965 мм), ширината не повече от 4.25 инча (108 мм) и тежината и от 1.2 до 1.4 килограма.

Екипировката на батсмана включва: кори за краката, батсмански ръкавици, каска, протектори за ръцете и краката, както и уикет кийпърски ръкавици.

Екипите на състезателите са бели фланелки, панталони и пуловери, когато се играе с червена

топка. Форматът Twenty20 позволява да се играе с цветни екипи, номера и надписи на състезателите, като се играе с бяла топка.

4. Общи правила

Крикетът е игра от два отбора с по 11 играчи във всеки. Играта е разделена на 2 части /ининг/. В първата единият отбор е в нападение /батинг/, а другият в защита /филдинг/. Във втората част отборите си разменят позициите. Целта на играта крикет е да се постигнат повече точки. Отборът успял да направи повече точки от противника се обявява за победител. Редът на батиране на играчите в даден отбор обикновено се обявява непосредствено преди мача, но може да се променя.

Батираният отбор започва играта с двата батсмани, като всеки застава пред единият уикет, които се намират в двата края на пътеката. Единият от батсманите е с лице към хвърлящия топката боулер, а другият е пред отсрещния уикет готов да бяга. Задачата на батсмана е да защити вратичката (wicket) от хвърлените от боулера топка и да използват всяка възможност да ударят по-силно и по-далече топката. Главните събития стават в центъра, на специално подготвена пътека – линия на подаването (pitch) между двете вратички (wicket).

Пробегът между уикетите се зачита, когато двамата батсмани разменят местата си, което носи 1 точка. Дават се 6 точки, когато топката след удар напусне очертаванията на игралното поле по въздух, преди да е докоснала терена. Ако топката е напуснала очертаванията по земя или е докоснала терена преди да напусне, се дават 4 точки. Когато батсманът е аут, неговото място заема следващия батсман и така докато остане един неотстранен батсман в този отбор, който няма партниращ съотборник. Постигайки 10 аута от отбора на филдинга, ининга завършава.

Играчите от отбор в полето /филдинг/ са разположени в игрището и целта им е да хванат ударената топка и да ограничат батсманите да правят точки или да ги извадят извън игра.

Един от филдиращия отбор е уикеткийпър, а другият боулер. Всеки играч от отбора в защита може да бъде боулер. Неговата задача е да затрудни максимално батсманите и по-възможност да реализират аут сам или със съотборниците си.

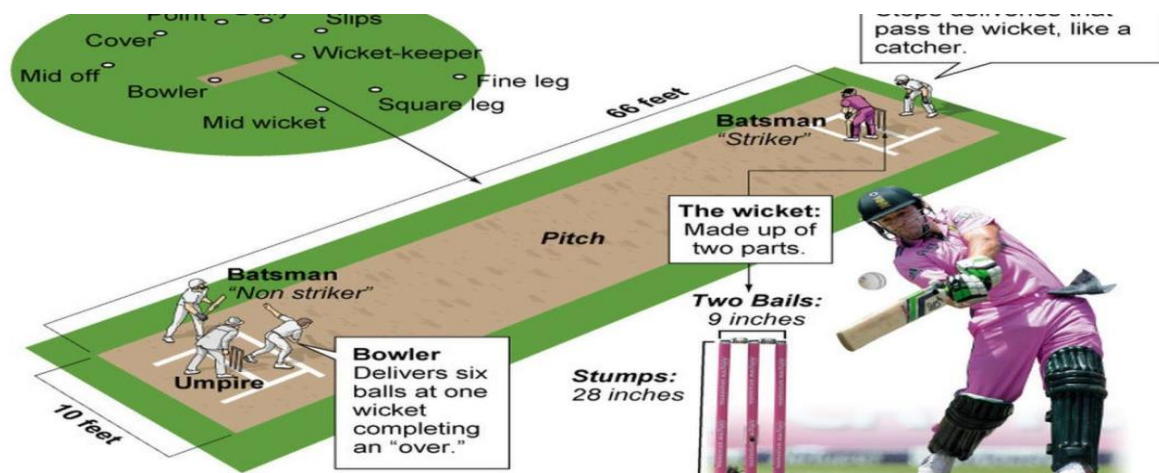
Един батсман може да бъде отстранен от игра /обявен в аут/ по следните начини:

1. когато топка удари и събори уикета
2. отиграна от уикеткипера топка на уикета, когато при опит да играе с нея батсмана напусне своята кутия
3. хваната от филдер топка във въздуха, без да е докоснала земята
4. топка, която се удари директно в корите на батсмана, когато при опит да играе с топката застане с краката пред уикета. Отбора в филдинг се обръща с апел към съдията за този аут
5. при опит да направят точка батсмана не успее да стигне до бокса, а отиграната от филдер топка събори уикета
6. аут по вина на батсмана, съборил си уикета с част от своята екипировка – бата, каска, шапка

Когато батсманът е аут, неговото място заема следващия батсман и така докато не остане един батсман в игра. След кратка почивка двата отбора разменят позициите си.

Всички единадесет играча на защитаващия се отбор заемат полето, а от батиращия отбор има само двама играчи (двата батсмана). Точно преди началото на мача се хвърля жребий от капитаните на отборите, които са и играчи: победителят взема решение дали първо да батира или да защитава полето.

Въвеждането и практикуването от студентите на нови и нетрадиционни спортове в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, успоредно с традиционните, разширява съдържанието и ефекта на въздействие в учебно-тренировъчния процес по физическо възпитание и спорт. Предизвикателството на непознатото развива у студентите желанието както да научат повече за спорта, така и да спортуват повече и то с удоволствие, което е много важно за повишаване на двигателната им активност. Това мотивира и провокира преподавателите да търсят нови възможности за популяризирането на спортната дейност сред студентската младеж.

Допълнителен нагледен материал по темата:

1. <https://youtu.be/VwII4y5vpyU>
2. <https://www.youtube.com/watch?v=p3Vw3tIwXO8>

Използвана литература:

1. Недкова М., Тренев Л., „Ръководство за обученици по крикет във висшите училища с непрофесионална насоченост“. Учебно ръководство за преподаватели и треньори. „Авангард прима“ прес 2016, 60 стр., ISBN 978-619-160-630-6
2. <https://www.the-next-step.co.za/>
3. <https://otroski.rtvsl.si>
4. <https://lbb.in>

I. СЪЩНОСТ И ХАРАКТЕРИСТИКА НА ВОЛЕЙБОЛНАТА ИГРА

Гл. ас. Мина Антонова, д-р

Преди да направим опит да вникнем в проблемите на волейбола и да пристъпим към анализиране правилата на играта, на техниката, на стратегията и тактиката, на тренировъчните методи и т.н., би трябвало още в самото начало да си изясним същността на самата игра. Тя има много характеристики, които са уникални сами по себе си.

Съвременният волейбол е атлетична, емоционална и зрелищна игра, наситена с остри и непрекъснато променящи се игрови ситуации. Това изисква от спортистите пълна мобилизация на силите, издръжливост, висока степен на ловкост и морално-волева подготовка. Играта предоставя на практикуващите я богати възможности за комплексно развиване на двигателни навици и жизнено важни качества.

Волейболът се различава по много показатели от останалите игри с топка, а именно:

- особеният начин на контакт с топката;
- ограниченият брой контакти с топката;
- малко игрище за относително голям брой играчи;
- системата за въртене (ротационен принцип);
- неограниченото време за игра във всеки гейм;
- най-характерен белег на игровата дейност – постоянни и бързо променящи се игрови ситуации.

Забиванията над високата 243/224 см мрежа, блокадите от един, двама или трима играчи, постоянните и специфични само за волейбола придвижвания (плонжове, приземявания или превъртания), както и някои други характерни особености, правят от волейбола не просто игра, а предизвикателство и един атлетичен спорт.

По данни на Международната федерация по волейбол (FIVB) с волейбол се занимават над 190 000 000 души от всички възрасти на двата пола. Също така, във FIVB до този момент членуват 220 национални федерации.

Логично възниква въпросът: *“Кое доведе волейбола до това бурно и непрекъснато развитие?”*. А тук, мнението на волейболните специалисти е единодушно. Много са факторите обуславящи развитието и усъвършенстването на волейболната игра, но “основен, обективно действащ фактор е борбата между двата основни компонента – нападението и защитата” (А. Крумова, 1982).

Борбата за надмощие между нападението и защитата винаги е била и остава основен двигател за развитието и обогатяването на играта. Непрекъснатият стремеж нападението да изпреварва защитата е съпътствал развитието на волейбола от неговата поява до наши дни и този стремеж ще продължи, защото без борбата между нападението и защитата, играта не би се развивала, а без тяхното единство – не би могла да съществува. “Борбата между тях дава развитието, а единството им – съществуването на играта” (А. Крумова, 1982).

Главно условие за правилното протичане на играта, за нейната по-голяма красота и зрелищност е установяването и поддържането на относително динамично равновесие между нападението и защитата. Основен регулатор за това равновесие се явяват промените в правилата за воденето на играта.

Включването на волейбола в програмата на Олимпийските игри в Токио’64, за което България има съществен принос, допринася извънредно много за развитието на волейболната игра и за разширяване “географията” на спорта.

Волейболът съчетава в себе си следните характерни особености, които дават най-точна представа за същността и характера на играта:

1.) ВОЛЕЙБОЛЪТ Е ИГРА СЪС СПЕЦИФИЧЕН НАЧИН НА КОНТАКТ С ТОПКАТА.

Това е игра предимно на **ударните действия**, което значи, че във волейбола няма "притежаване" (ловене или задържане) на топката от играчите. Още в самото начало на обучението, спортният педагог трябва да насочва вниманието на своите възпитаници върху това, че волейболът е "игра преди всичко на краката, а ръцете имат довършваща функция от цялостното движение на играча, при изпълнение на даден елемент".

Във волейбола трябва да се работи упорито, за да могат състезателите да се приучат да се придвижват съевременно и да заемат правилни и подходящи стоежи и позиции, преди да извършат контакта с топката. На базата на казаното по-горе можем да определим, че **"волейболът е доминиран от положението движение преди контакт и движението на играча между отделните контакти"**.

Състезателят по волейбол, например, не може да компенсира лошо извършеното подаване към него със сила или чрез ловене на топката и последващо коригиране. Единствената възможност за ефективен контрол върху топката зависи от **навременното и точно придвижване за избор на място** за извършване на контакта.

2.) ПРИ ВОЛЕЙБОЛА ИМА ГОЛЯМА КОНЦЕНТРАЦИЯ (НАСИЩАНЕ) НА ИГРАЧИ В РАМКИТЕ НА ИГРАЛНОТО ПОЛЕ.

При тази игра има голямо струпване на играчи, което от своя страна води до пренаселена игрова територия. Това трябва да се вземе под внимание при организацията на играчите и техните движения, придвижванията и всичко това, което обикновено наричаме **"балансиране на игрището"** или **"покриване на игрището"**. Взаимоотношенията между играчите, които играят един до друг, при честите смени на местата по време на разиграване понякога стават критични. И именно поради тази причина, взаимоотношението, изразяващо се в това, кой до кого играе, се превръща в една от първостепенните треньорски грижи.

3.) ВОЛЕЙБОЛЪТ ПРЕДЛАГА ОТНОСИТЕЛНО МАЛКО ПОЛОЖИТЕЛНИ ОБРАТНИ ВРЪЗКИ (ОБРАТНА ПОЛОЖИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ).

Фактът, че съществува относително малко удовлетворение, по-конкретно незабавно положително удовлетворение от стореното, представлява много голяма трудност при обучението. По принцип, един от ключовите моменти на обучението в двигателна активност е незабавната "награда" или удовлетворение от стореното. Във волейболната игра е много трудно за по-младите играчи (начинаещите) да разберат и усетят къде е това положително чувство (удовлетворението), с изключение след добре забита топка или отлично изпълнен начален удар. Блокадата или защитата в задната част на полето изискват голям труд и умения от спортните педагози, за да постигнат отлична игра от възпитаниците си. Ето защо, например, играчите проявяват склонност да се научават да забиват или да изпълняват начални удари преди да са овладели уменията да подават, а също така усвояват нападателните умения, преди защитните такива.

4.) ВОЛЕЙБОЛЪТ Е ИГРА, ПРИ КОЯТО СЪЩЕСТВУВА ОГРОМЕН ДИСБАЛАНС МЕЖДУ НАПАДЕНИЕТО И ЗАЩИТАТА.

Въпреки промените в правилата на играта, които се правят непрекъснато, за да се намали този дисбаланс (особено в мъжкия волейбол), той дори се увеличава. Нападението постига успех под формата на около 70% по време на игра при високотласни отбори. Особено сега, с “Рали поинт систем” възможностите да се постигат точки нарасна неимоверно много.

5.) ВОЛЕЙБОЛЪТ Е КОЛЕКТИВЕН СПОРТ, ПРИ КОЙТО ИМА ФИЗИЧЕСКА БАРИЕРА В СЛУЧАИТЕ НА ДИРЕКТЕН ДВУБОЙ МЕЖДУ ДВАМА ИГРАЧИ.

Във волейбола играчите са под контрола на собствената си игра и в много отношения те контролират своя успех или неуспех, независимо от нивото на действия на противника. Играчите сами трябва да определят нивото на необходимите умения, които ще им позволят да спечелят, независимо от това, колко силни или слаби са противниците им. Това води до създаването на особен тип спортисти, които са склонни да се занимават със затруднения и агресия, различни от тези при спортистите от други колективни спортове, където телесния (физическия) контакт освобождава напрегнатостта и уравновесява отчасти добрите или слабите прояви (изпълнения). Волейболистът трябва да умее да се състезава (съперничи) с противника, но също така, всеки сам да играе вътре в себе си, да се състезава със самия себе си и да е способен да отговаря на изискванията, които е поставил пред себе си.

И още нещо, което не би трябвало да се подценява. Липсата на пряк телесен контакт във волейбола, не позволява на състезатели с по-слаба техника, да компенсират това с по-добри физически възможности.

Не бива да се пренебрегва и факта, че при пряк сблъсък между двама противници в другите колективни спортове, именно в самия “сблъсък” (независимо от това, до колко коректен е той), те се освобождават от психическото напрежение, което се е натрупало в тях.

6.) ВЪВ ВОЛЕЙБОЛА НЯМА ОГРАНИЧЕНИЕ НА ИГРОВТО ВРЕМЕ.

Неограниченото време за игра във всеки гейм води до това, защото волейболната игра **винаги да се печели от “печелившия” отбор**. И последната изискуема точка трябва да бъде спечелена. Победата **трябва да се извоюва**, тя не може да бъде “задържана” или “опазена” до приключване на игровото време. Голямото предимство лесно може да бъде пропиляно (загубено), затова състезателите трябва сами **активно да търсят победата, като противоположност на пасивното изчакване противника да загуби играта**. Във волейбола всеки момент е критичен и може бързо и лесно да се премества от единия към другия отбор. Освен това е много трудно да се спечели играта, зависейки само от липсата на добра игра в противника, противопоставена на вашето силно проявление. През цялото времетраене на състезанието трябва постоянно да се “**воюва**” за спечелване на всяка точка, до постигане на крайната победа.

7.) ОСОБЕНИЯТ НАЧИН НА КОНТАКТ С ТОПКАТА С ДОЛНИТЕ ЧАСТИ НА ПРЕДМИШНИЦИТЕ ПРИ ПОДАВАНЕТО С ДВЕ РЪЦЕ ОТДОЛУ Е УНИКАЛЕН.

Това е необичайно, тъй като при другите спортове контакта с топката се извършва по естествения, нормален начин – с длани и пръсти. При подаването с две ръце отдолу, контактът между топката и предмишниците е напълно нехарактерен, неестествен и е подобен на този, в спортовете, при които се използват стикове или ракети. От друга страна, координацията на очите и ръцете е много необикновена при това специално умение (сръчност) и е точно такава, както е при играчите в обикновения или американски футбол, които използват гърдите си, за да “укротят” топката и да я контролират.

8.) ПРАВИЛАТА НА ИГРАТА ИЗИСКВАТ СИСТЕМА НА ВЪРТЕНЕ НА ИГРАЧИТЕ – “РОТАЦИОНЕН” ПРИНЦИП.

Това означава, че във волейбола доминира идеята, че всеки играч трябва да е ангажиран еднакво във всички фази на играта. Волейболистите трябва да бъдат “на ясно” с играта във всички зони на игрището, да се чувстват еднакво “удобно и добре”, както в предната, така и в задната част на игрището. В началните процеси на обучение, ротационната концепция е доминиращо правило, с което младите волейболисти трябва да се запознаят.

Пак във връзка със системата за въртене можем да кажем:

- **ВОЛЕЙБОЛЪТ – ТОВА СА ШЕСТ ОТДЕЛНИ ИГРИ, ВЪТРЕ В ЕДНА ИГРА.**
- **ВОЛЕЙБОЛНИТЕ КОМБИНАЦИИ СА НЕИЗБРОИМИ.**

9.) ПРИДВИЖВАНИЯТА ВЪВ ВОЛЕЙБОЛА СА СЪЩО УНИКАЛНИ ПО СВОЙ НАЧИН.

Волейболистът се движи във всички посоки плонжирайки, търкаляйки се, превъртайки се, тичайки, провлачайки краката си, със странични (кръстосани или прибавни) стъпки, напред, назад или скачайки от два или един крак, с или без засилване. Това изисква тези умения да бъдат овладени до съвършенство, имайки предвид казаното в точка “№1”, че “волейболът е преди всичко игра на краката, а ръцете имат довършваща функция”.

10.) ЗОНИ НА ИГРА.

Във волейболната игра има **две уникални зони на игра**, които се различават абсолютно една от друга. Болшинството от спортовете се играят в “**средна**” зона, намираща се между върха на главата и коленете. Волейболът има още две зони за игра, които са извън тази средна зона – **ниска** и **висока**.

Ниската зона е разстоянието между коленете и пода. Играчите трябва да бъдат тренирани да се чувстват “добре” върху пода, използвайки похвати като плонжиране, претъркаляне, превъртане, приземяване и др., които са стандартни необходими похвати във волейбола.

Високата зона е от върха на главата до най-високата точка, която се достига от играчите – например топка, забивана на 3,50 m от пода. По-голямата част от волейболната игра се играе именно в тази висока зона, което от своя страна поставя изключителни изисквания към скокливостта и пространствено-зрителната ориентация. Не бива да се пропуска и факта, че голям процент от времето за игра се извършва в безопорна фаза.

Тук е мястото да споменем, че волейболната игра следва един **цикличен последователен модел**, подобен на този, посочен по-долу:

Блок-схема №1 - Цикличен последователен модел

Съвременният спорт със своите високи изисквания оказва влияние върху развитието и на волейбола. Прилагането на високоефективни съвременни методи в процеса на многогодишната подготовка спомагат за усъвършенстване на двигателните възможности на състезателите, за непрекъснатото обогатяване на волейболната игра.

II. ПОЯВА И РАЗВИТИЕ НА ВОЛЕЙБОЛНАТА ИГРА

Международната федерация по волейбол – ФИВБ (FIVB) е единствената организация, оторизирана да се занимава с проблемите на световния волейбол. Нейното седалище е базирано в гр. Лозана, Швейцария и понастоящем се ръководи от президента Ари Граса /Бразилия/. ФИВБ е учредена в Париж през 1947 г. от 14 национални федерации. Неин пръв президент е бил г-н Пол Либо /Франция/, заменен през 1984 г. от д-р Акоста. Понастоящем във ФИВБ членуват 220 национални федерации, а с волейбол активно се занимават над 190,000,000 души.

Появата на волейбола е свързана с името на **УИЛИЯМ ДЖ. МОРГАН** (1870-1942), роден в щата Ню Йорк. Като директор за физическо развитие в един от колежаите на “Младежкият християнски клуб” (У.М.С.А.) на гр. Холиоук, щата Масачузетс – САЩ.

В един мрачен есенен ден през **1895 г.**, Морган поставил началото на нова, непозната до тогава игра, която нарекъл „**МИНТОНЕТ**”. В гимнастическия салон той закачил **МРЕЖА ЗА ТЕНИС** на височина 6 фута и 6 инча – 198,14 см разделил групата от двете й страни и участниците започнали да прехвърлят плондир от баскетболна топка над мрежата от едната в другата половина на салона

1896 г. - за първи път играта е била демонстрирана пред публика при откриването на новата спортна зала на един от колежаите на “Младежкият християнски клуб” (УМСА) в близкия до Холиоук гр. Спрингфийлд, щата Масачузетс през 1896 г. По време на този демонстративен мач, един от зрителите – професор доктор Алфред Холстед, впечатлен от полета на топката от едното към другото поле, нарекъл играта **ВОЛЕЙБОЛ** (в свободен превод – летяща топка).

Постепенно волейболът преминава през различни фази в своето развитие, но условно можем да определим няколко основни етапа, като всеки един от тях е характерен и с настъпилите промени в правилата за воденето на играта.

I ЕТАП: ПЕРИОД НА УТВЪРЖДАВАНЕ НА НОВАТА ИГРА – той обхваща времето от нейното създаване – 1895 г. до 1920 г.

1914 г. - волейболът е пренесен от членове на Младежкият християнски клуб (участници в I-та Световна война) за първи път в Европа – в Англия, но там не се възприема и не се популяризира.

1915 г. - волейболът се появява по френските плажове на Нормандия, пренесен от американски и британски войници, участници в Първата Световна война.

II ЕТАП: ПЕРИОД НА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ТЕХНИКАТА И ТАКТИКАТА НА ИГРАТА И ДОУТОЧНЯВАНЕ НА ПРАВИЛАТА – от 1921 до 1940 г. – волейболната игра се характеризира с още по- бързо разпространение и развитие, независимо от това, че все още е неусъвършенствана спортно-технически.

1922 г. - след много силен волейболен турнир в гр. Бруклин, САЩ, представители на YMCA правят предложение пред МОК, волейболът да бъде включен в програмата на VIII-те олимпийски игри в Париж‘24. Предложението е отхвърлено с обяснение, че играта е популярна само в малък брой страни.

1924 г. - в програмата на 8-те олимпийски игри Париж е включена демонстрация на американски спортове, като волейболът е сред тях.

Правилата придобиват все по-определен смисъл и придават облик на играта, на нейната спортно – техническа същност. Функциите на отделните играчи стават по-определени. Край мрежата се търси по-ефикасен начин топката да се изпрати неспасяемо в полето на противника. Постепенно се обособяват отделните елементи на играта – начален удар, посрещане, вдигане, забиване, т.е. – техниката се диференцира – начални удари, подавания, забивания, блокади; Поява на първи стъпки за тактическа грамотност – равномерно разполагане на състезателите по игрището за посрещани на началните удари.

1929 г. - правят се първите стъпки за създаване на единна международна организация, чрез установяване на единни правила. Това са били само първите усилия, но нищо конкретно не е направено.

1934 г. - направени са първите конкретни стъпки за установяване на единни международни отношения във волейбола – в Стокхолм се провежда конгрес на Международната федерация по хандбал. По предложение на Полша, към хандбалната федерация е учреден ТЕХНИЧЕСКИ КОМИТЕТ ПО ВОЛЕЙБОЛ. За председател на този комитет е избран поляка Равич Масловски.

1936 г. - 9-ти Олимпийски игри Берлин‘36. Прието е на следващата Олимпиада – Токио‘40 да се играе демонстративен турнир по волейбол, с цел евентуалното му включване в програмата на олимпийското семейство.

Втората Световна война не дава възможност да се проведат 9-те Олимпийски игри Токио‘40, което за пореден път отнема възможността на волейбола да намери своето достойно място сред спортовете от олимпийското семейство.

1942 г. - на 68 години умира създателят на волейболната игра Уйлям Дж. Морган. Човек с висок морал, без завист той следи с ентузиазъм развитието на “неговия” волейбол, убеден че “истинският волейбол, с истински играчи” ще има своето голямо бъдеще!

III ЕТАП: ПЕРИОД НА ОРГАНИЗАЦИОННО УКРЕПВАНЕ И НАРАСТВАНЕ НА СПОРТНОТО МАЙСТОРСТВО (от 1945 до 1964 г.)

1947 г. - с решение на организационния комитет, от 18 до 20 април 1947 г. в Париж се провежда Първият конгрес по волейбол. В него участват представители на националните федерации на 14 страни (Белгия, Бразилия, Чехословакия, Египет, Франция, Холандия, Унгария, Италия, Полша, Португалия, Румъния, Уругвай, САЩ и Югославия). Конгресът взема решение за учредяване на МЕЖДУНАРОДНА ФЕДЕРАЦИЯ ПО ВОЛЕЙБОЛ – ФИВБ (FIVB – Federation international de volleybal). Нейното създаване означавало признаване на волейбола като вид спорт. За президент е избран французина Пол Либо, заемал поста до 1984 г. С дейността си ФИВБ целяла да укрепи авторитета на този спорт, да създаде предпоставки за по-нататъшното му развитие и разпространение и да изгради стройна система за организиране и провеждане на отговорни международни състезания.

1948 г.

- I-во Европейско първенство в Рим. Участват 6 мъжки отбора. Първи европейски шампион става отбора на Чехословакия.

- ФИВБ започва преговори с МОК за включване на волейбола в програмата на Олимпийските игри.

1949 г. - I-во Световно първенство за мъже и I-во Европейско първенство за жени в Прага. Класирането при мъжете е: СССР, Чехословакия, **България**.

1952 г. - II-ро Св. п-во за мъже и I-во Св. п-во за жени в Москва. Участват отбори от 11 страни. Печелят домакинските отбори.

1953 г. - на IV-ия Конгрес на ФИВБ са уеднаквени и уточнени съдийските жестове и терминологията им.

1956 г. - III-то Св.п-во/мъже с 24 отбора и II-ро Св.п-во за жени със 17 отбора от 4 континента в Париж. Истински световен широкомащабен шампионат. При мъжете победител е отборът на Чехословакия, а при жените – този на СССР.

1957 г. - от 22 до 26 септември се провежда 53 сесия на ИК на МОК в София. Една от точките, които е трябвало да бъдат разгледани, е дали волейболът да бъде включен в Олимпийското семейство. В тази връзка по предложение и с помощта на ФИВБ е организиран и проведен демонстративен турнир с участието на 8-те най-силни отбори в Света. До финала достигат непобеждаваните до тогава волейболисти на СССР и тези на България. След крайно интересен мач България побеждава с 3:1 гейма. Световната преса отразява това събитие по следния начин: „Победиха българските волейболисти, но спечели Световния волейбол!“ – единодушно волейболът е приет за Олимпийски спорт.

1962 г. - МОК приема женския волейбол и го включва в Олимпийската програма.

1963 г. - на 21 октомври е учредена ЕВРОПЕЙСКАТА КОНФЕДЕРАЦИЯ ПО ВОЛЕЙБОЛ – CEV (Confederation Europien de Volleyball).

IV ЕТАП: ПЕРИОД НА БУРНО РАЗВИТИЕ НА ВОЛЕЙБОЛНАТА ИГРА ПО ЦЕЛИЯ СВЯТ – от 1964 г. до наши дни.

Всички промени, които се правят както в техниката и тактиката на играта, така и в правилата за воденето на играта са насочени към “балансиране” на нападението и защитата, към по-продължително разиграване на топката, към предпоставки за обективно съдийство.

1964 г. - първи олимпийски турнир по волейбол (13 – 23 октомври) в Токио. Участват 10 мъжки и 6 женски отбора. Първи Олимпийски шампиони при мъжете стават състезателите на СССР, а при жените – волейболистките на Япония.

1965 г. - поставено е началото на ново международно атрактивно състезание – I-ва Световна купа за мъже е проведена в Полша. Победител – отборът на СССР.

1968 г. - II-ри Олимпийски волейболен турнир – Мексико '68, с участието на 10 мъжки и 8 женски отбора. Отборите на СССР (мъже и жени) печелят златните медали.

1995 г. - *ВОЛЕЙБОЛЪТ НАВЪРШВА 100 ГОДИНИ!* Тази годишнина е отпразнувана по подобаващ начин в целия свят с различни церемонии, турнири, отпечатване на специални пощенски марки и т.н.

III. ПОЯВА И РАЗВИТИЕ НА ВОЛЕЙБОЛА В БЪЛГАРИЯ

В продължение на осем десетилетия волейболният спорт в България печели хиляди приятели, създал е традиции и се радва на авторитетни постижения. Не случайно от години българският волейбол си е извоювал трайно място в авангардните редици на европейския и световен елит. Успешното участие и достойно класиране на българските отбори в престижни международни състезания, организирани под егидата на ФИВБ са истински жалони на успеха. Те са привличали и привличат нови последователи на волейболната игра към редовни занимания с този красив и динамичен спорт.

1919 г. - по непотвърдени данни, на площада във Велико Търново, чуждестранни войници са играли непозната до тогава игра, която по описание на очевидци е наподобявала волейбола.

Октомври 1922 г. - за първи път в България се играе волейбол. Началото му е поставено в двора на техническото училище за деца на руски емигранти в София, където е била демонстрирана тази игра.

За кратко време волейболът печели хиляди привърженици и голяма популярност, преди всичко сред учащата се младеж. С присъщия на младежта ентузиазъм започват да се изграждат волейболни игрища в различните квартали на града. Естествено първите топки, мрежи и оборудване са били доста примитивни, но благодарение на българските студенти следващи в чужбина, тази екипировка постепенно се модернизирала.

1925 г. - **първата** организирана проява на волейболния спорт у нас е проведеното първенство между отборите на отделните класове на **Втора мъжка софийска гимназия**, завършило с победа на шесторката на **VII^a клас**.

Волейболът намира добър прием и в тогавашните спортни клубове. Този нов за страната спорт бързо се разпространява в доста провинциални градове като **Пловдив, Варна, Русе, Перник, Бургас, Враца, Казанлък, Пазарджик, Плевен, Самоков** и др.

Първите волейболни състезания у нас се провеждат на териториален принцип – за първенства на отделни училища, на квартали, на градове и пр.

1928 г. - с цел по-широко популяризиране и развитие на волейбола и баскетбола, **СОСО** (Софийска окръжна спортна област) – организацията, която администрирала спортните прояви в столицата, публикувала специална наредба. По силата на тази наредба, спортните клубове в София, **не можели** да участват във футболните първенства, ако отборите им по волейбол и баскетбол не фигурират между участниците в тези два вида спорт. Като резултат, в първото неофициално

първенство на столицата през 1928 г. участват едва **3** отбора, още от следващата 1929 г., броят на участващите в първенствата отбори нараснал на **11**, докато през 1930 г. техният брой нараства до **17** и се наложило да бъдат разделени в три дивизии.

Обогатеният спортен календар и порасналото спортно майсторство породили необходимостта от квалифицирани волейболни съдии.

1928 г. - разработен и отпечатан **първият състезателен правилник**.

1930 г. - в София е бил организиран първият курс за подготовка на **спортни съдии** по волейбол.

През **30-те години** в София при голям интерес и при масово участие ежегодно се провеждало средношколско първенство за купата „**Просвета**”. В тези състезания всяка година вземат участие над **50** отбора и те преминавали в атмосфера на истински спортни празници, на които присъствали всички ученици и учители.

За **клубните отбори**, всяка година, освен градското първенство се провеждал и турнир за **Купа „Средец”**, която се връчвала на победителите лично от кмета на града.

1934 г. - **първа** международна среща на български волейболисти. Отборът на **Американския колеж** в София гостувал в **Цариград**, където среща състава на **местния Роберт колеж**. По-опитната и по-обиграна шесторка на домакините спечелила с 3:0 гейма.

1937 г. - са отбелязани и **първите** официални състезания на националните отбори. На така наречените тогава „**Славянски игри**” българските представители губят срещите с Чехия и Сърбия.

С нарастване броя на силните отбори не само в столицата, но и в други градове в страната, назряла идеята за поставяне началото на държавни първенства у нас.

1942 г. - 20 години след появата на волейболната игра в България, в София се провежда **първото държавно първенство** за мъже и жени. Състезанията предизвикват голям интерес. Участват два отбора от столицата – АС-23 и “Раковски”, плюс съставите на Пловдив и Варна.

1943 г. - се провежда **второто държавно първенство**, което се състояло в края на септември.

Интересно е да се отбележи, че в тези години отборите са били комплектувани от трима забивачи (нападатели) и трима подавачи (разпределители). В хода на играта забивачите и подавачите се придвижвали по двойки. При първо спечелване на начален удар, шестимата играчи не променяли местата си в игрището (не се завъртали) – това било така нареченото “**малко въртене**”. При следващото спечелване на началния удар, т.е. при “**голямото въртене**” цялата двойка (забивач и подавач), а с тях и целият отбор се “завъртали” с 2 позиции по посока на часовниковата стрелка.

Увеличената “география” на волейбола и баскетбола в нашата страна и увеличеният брой състезания в годините преди Втората световна война, породили необходимостта от създаване на подходяща структура, която да се занимава с тяхното ръководство и администриране.

Края на 1941 г. - към тогавашната Българска национална спортна федерация (БНСФ) се учредява **Съюз за игри с ръчна топка (СИРТ)**. Целите и задачите на Съюза са били доста скромни – организирането и провеждането на държавните първенства, без никакви други амбиции. В резултат на това и първото държавно първенство по волейбол е с участието на едва по четири отбора както за жените, така и за мъжете.

1943 г. - СИРТ разширява дейността си. Избрано е ново ръководство. По указание на СИРТ, в страната започват организирано да се провеждат градски първенства, предхождани централната за годината проява – държавното първенство за мъже и жени.

1944 г. - поради създамата се по време на Втората световна война обстановка, държавно първенство по волейбол в България не е провеждано.

Истински размах в развитието и масовото практикуване на волейбола в нашата страна се забелязва в следвоенните години. По показателите за масовост, волейболът се нарежда на трето място след най-застъпените спортове у нас – леката атлетика и футбола.

За кратко време се създават всички материални условия за обучение, тренировки и състезания. Играта бързо завоюва позиции в градовете и селата, сред учениците и студентите.

1945 г. - се забелязват принципни промени в комплектуването и подготовката на отборите. Налага се убеждението, че в игрището могат да намират място само състезатели, които пълноценно умеят да действат както в нападение, така и в защита.

1948 г. - действителен принос за развитието на съвременния волейбол в България оказва руският специалист *Александър Сергеевич Аникин*. Посетил страната ни във връзка с Балкано-средноевропейските игри в София, той остава в България няколко месеца. За този период от престоя си, Аникин внася коренен прелом в методиката на тренировъчната дейност, както и в начините за комплектуване на отборите. Той запознава също така българските треньори и състезатели с някои нови и непознати до момента елементи на играта, като силният страничен (естонски) начален удар, забиването през глава, подаванията с отскок или с приземяване. Негова е и заслугата за внасянето на някои новости в тактиката за воденето на играта – нападение след първо подаване, активно подсигуриране на блокадата, бързи комбинации в средата на мрежата, използване различно темпо на игра в зависимост от хода на резултата и моментното състояние на противника.

Резултатите от тази така навременна помощ не закъсняват и още на следващата **1949 г.**, на *I-то Световно първенство* в Прага, нашите волейболисти извоюват бронзовите медали. А това са и първи медали за български спортисти от световни първенства.

1945 г. - се извършва преустройство в организационната структура на физкултурата и спорта в нашата страна. Към Върховния комитет за физкултура и спорт (ВКФС) е създадена организационна структура за ръководство и администриране на спортните игри – *Комитет за игри с ръчна топка (КИРТ)*. Във него членуват секциите по волейбол на физкултурните дружества от цялата страна.

От 1945 г. се възобновяват държавните първенства за мъже и за жени. С нова сила започват да функционират утвърдените се преди войната волейболни центрове в страната.

1949 г. - бързото популяризиране на играта, непрекъснатото увеличаване броя на отборите от различни възрастови групи, нарасналият брой състезания налагат разделянето на КИРТ. Създават се самостоятелни републикански секции, съответно по волейбол и по баскетбол. *Републиканската секция по волейбол (РСВ) е учредена на 12.07.1949 г. в София.*

Успоредно с организационното укрепване на волейболния спорт в страната, се активизира и международната дейност на РСВ. България става член на Международната федерация по волейбол – ФИВБ, както и на Европейската конфедерация – СЕВ.

1950 г. - Републиканската секция по волейбол прераства в Българска федерация по волейбол – БФВ, която развива активна дейност за укрепване и развитие на спорта.

От 1950 г. започват да се провеждат *първенства за юноши и девойки*, а по-късно *за момчета и момичета*, както и за юноши и девойки младша възраст.

1954 г. - начало на състезанията за Купата на България – втора по значимост проява във вътрешния спортен календар на страната. Учредява се Национална студентска група, със състезания в два кръга – есенен и пролетен. Започват да се провеждат първенства с участието на отбори от селата, първенства организирани от ведомства, имащи отношение към развитието на спорта, като МНП, МНО, МВР, СВ и др.

Успешното участие и достойно класиране на българските отбори в престижни международни състезания са истински жалони на успехите. Несъмнено един от най-големите успехи на българския волейбол като цяло, е организацията и провеждането на демонстративния турнир през *септември 1957 г.*

Поводът за него е 53-та сесия на ИК на МОК. Едно от решенията, които е трябвало да вземат, е дали волейболът да бъде приет като Олимпийски спорт. В тази връзка, по предложение и със съдействието на ФИВБ, нашата БФВ организира демонстративен волейболен турнир за членовете в тази сесия на ИК на МОК. В турнира вземат участие най-добрите мъжки отбори от Европа и света: СССР, Чехословакия, Румъния, Франция, Италия и България. Участващите състави и състезатели по най-убедителен начин разкриват пред членовете на МОК красотата, динамиката и обаянието на волейболната игра. Без загуба и в петте си мача, победители в турнира стават българските волейболисти, но печели световния волейбол. В София се взема историческото решение *волейболната игра* да бъде *приета официално в програмата на Олимпийските спортове*.

С годините българският волейбол бележи извисен ръст на спортно майсторство, постигна престижни успехи на международното спортно поле. За тези успехи определен принос имат няколко поколения треньори, за много от които професията на спортен педагог не бе само средство за препитание или хоби, а съдба. Много от тях успешно и ползотворно споделят своя богат опит и солидна квалификация и извън страната. Представителите на българската волейболна школа по различно време са помагали за развитието на волейболния спорт в повече от 40 страни от Европа, Азия, Америка и Африка.

Трудно могат да бъдат изброени имената на всички, спомогнали за укрепването и преуспяването на българския волейбол през изминалите от 1922 до сега години. Невъзможно е да се изброят имената на всички тези, състезавали се и работили в различно време, но с една и съща цел – да пребъде родния волейбол сред най-добрите в Европа и света.

Ползвана литература:

1. Алков, П. Голям алманах – 70 г. волейбол в България.
2. Антонов, И. Качествен и количествен анализ на началните удари в съвременния волейбол. Дисертация. София, 2007 г.
3. Антонов, И. Началните удари във волейбола. Монография. НСА ПРЕС. София, 2008 г.

4. Антонова, М. Изследване влиянието на специално-подготвителни упражнения и игри при обучение по волейбол на студенти. Дисертация. София, 2017 г.
5. Антонова, М. Тенденции в развитието на съвременния волейбол след промените в правилата на играта. 6-та МНК на Департамент по спорт Съвременни тенденции на физическото възпитание и спорта. УИ "Св. Кл. Охридски". ISSN 1314-2275. София, 2014 г. стр. 403-409
6. Волейбол – учебник за студентите от НСА „Васил Левски“, под общата редакцията на проф. Димитър Михайлов, д-р. НСА ПРЕС. София, 2017 г.
7. Крумова, А. Изследване структурата, съдържанието и ефективността на системата на защитните действия в полето, при висококвалифицирани волейболистки; Дисертация; София, 1982 г.

РАБОТНА ГРУПА от Департамента по спорт:

Проф. Георги Игнатов, д-р

Проф. Ирен Пелтекова, д-р

Гл. ас. Бояна Митрева, д-р,

Гл. ас. Марина Недкова, д-р

Гл. ас. Мина Антонова, д-р

Гл. ас. Николай Стайков, д-р